

Obcy przedmiot pożądania
Figury prostytutki w filmie fabularnym
Streszczenie

"Kino i prostytutka wcześniej zawarły sojusz" – pisze Russell Campbell, autor jedynej znanej mi monografii tego ekranowego zjawiska.¹ Kobiety upadłe właściwie od początku – wedle ustaleń autora książki "Marked Women" od 1897 roku i amerykańskiej komedii "Scene in the Tanderloin" – pojawiały się jako bohaterki filmowe. Ich losy stanowiły bowiem pretekst do eksplorowania pikantnych wątków erotycznych i/lub materiał dydaktyczny do lekcji o moralnym występku i sprawiedliwej karze. Niekiedy stawały się także punktem wyjścia rozważań socjologicznych, a w skrajnych przypadkach – przyczynkiem do dyskusji nad meandrami ludzkiej seksualności.

Trudno zamknąć w sztywnych ramach proceder, który rozgrywa się na ulicach czy za zamkniętymi drzwiami domów schadzek, a co dopiero raz na zawsze scharakteryzować jego ekranowe odbicie. W poszukiwaniu własnej formuły na celuloidową prostytutkę przyglądam się więc różnym próbom dookreślenia tego fenomenu w wymiarze społeczno-psychologicznym, sięgając po definicje z obszaru historii kultury, prawa, seksuologii itp. Podobnie szeroki zakres ma moja podbudowa teoretyczna. Odnoszę się bowiem do zdobyczy wielu nauk w obrębie humanistyki – od antropologii i filozofii przez psycho- i socjologię po teorię literatury i kina. Sięgam po koncepcje reprezentujące różne paradygmaty: psychoanalizę, poststrukturalizm, feminizm, *gender*, *queer* etc., stojąc na stanowisku, że współczesne studia, zwłaszcza dotyczące obszaru tak wielu wpływów, jak kino, skazane są na eklektyczny charakter. Stąd obecność teorii karnawalizacji Michaiła Bachtina obok koncepcji Obcego według Georga Simmla i Zygmunta Baumana oraz socjologicznych ujęć dewiacji, stereotypu i stygmatu. Stąd przejście od psychoanalizy Sigmunda Freuda i Carla Gustava

¹ R. Campbell, *Marked Women. Prostitutes and Prostitution in the Cinema*, Wisconsin: The University of Wisconsin, 2006, s.8.

Junga do rozważań Julii Kristevej na temat wstrętu. Stąd wreszcie zestawienie feministycznej myśli Laury Mulvey z queerowym podejściem Judith Butler.

Moja praca składa się z ośmiu rozdziałów. Po części wstępnej przechodzę w niej do fragmentów poświęconych konkretnym wcieleniom ekranowych prostytutek wraz z filmowymi przykładami. Za cel postawiłam sobie rozpoznanie, opisanie i skategoryzowanie ekranowych figur prostytutek. Powołując się na socjologię filmu, utrzymuję bowiem, że celuloidowe obrazy stanowią odbicie rzeczywistości. Historia ewolucji kinowych kobiet upadłych jest zatem, według mnie, odbiciem historii kobiet w ogóle rozgrywającej się na tle przemian politycznych i obyczajowych. Tworząc własną typologię, odwołuję się do pojęć znanych z literatury takich, jak "szlachetna kurtyzana" (badana m.in. na przykładzie "Damy kameliowej" George'a Cukora, 1936), "dziwka o złotym sercu" (np. "Pretty Woman", reż. Garry Marshall, 1990) oraz związanych z historią kinematografii, jak *femme fatale* ("Piękność dnia", reż. Luis Buñuel, 1967) czy prostytutka-ofiara w thrillerze/horrorze ("W przebraniu mordercy", reż. Brian De Palma, 1980). Inspiracji szukam także wśród biblijnych "świętych grzesznici" ("Przełamując fale", reż. Lars von Trier, 1996) oraz feministycznie zorientowanych przedstawicielek omawianej profesji, czyli "pracujących dziewcząt" ("Working Girls", Lizzie Borden, 1986). Rozstrzygając kwestie płci i seksualności, powołuję zaś do istnienia " prostytutkę transgresyjną" ("Wszystko o mojej matce", reż. Pedro Almodóvar, 1999). Ograniczam swe rozważania do kina fabularnego (oraz kilku seriali). Wiodącym obszarem moich zainteresowań czynię kinematografię hollywoodzką, którą uważam za źródło większości ekranowych stereotypów dotyczących nierządu. Po rozpoznaniu tych przedstawień, podejmuję się, wzorem Jacques'a Derridy, ich dekonstrukcji, czyli obnażenia kontekstu i powodu, dla którego zostały stworzone.² W tym celu kino głównego nurtu zestawiam z (mniej lub bardziej) niezależnymi, artystycznymi przykładami (zwłaszcza zachodnioeuropejskimi).

² Por. M.P. Markowski, *Efekt inskrypcji. Jacques Derrida i literatura*, Bydgoszcz: Studio Φ & Homini, 1997, s.369.